

Mehmed Basarić

KRIMINALISTIČKA TEHNIKA - DANAS I SUTRA

Cilj ovog članka je da pokuša prezentirati neke aktuelne probleme u obavljanju kriminalističko tehničkih poslova u suzbijanju kriminaliteta i ukaže na pravce prema kojima se kreće ova grana kriminilistike. Osnovnu građu za ovaj članak čine saznanja do kojih se moglo doći prije 1992.g. i prilično oskudne informacije prikupljene nakon rata.

Nastanak i razvitak kriminlističke tehnike je proizašao na osnovu praktične primjene prirodnih i tehničkih nauka na razjašnjavanje krivičnih djela. U početku (približno početkom 20.og vijeka) tehnička sredstva i metode nisu bile sistematizirane i primjenjivane su od slučaja do slučaja. Vremenom se nauka i tehnika, u skladu sa razvitkom i proširenjem granica naučnih saznanja, počela sve aktivnije koristiti za otkrivanje (izazivanje), fiksiranje i ispitivanje materijalnih dokaza (tragova - tih nijemih svjedoka koji ne zaboravljaju i ne lažu), kako u praksi razjašnjavanja krivičnih djela i događaja tako i otkrivanju njihovih počinitelaca. Sa povećanim korišćenjem materijalnih dokaza se sve više javljala i potreba za stručnjacima osposobljenim da takve dokaze pronađu, izvrše njihovu identifikaciju i protumače. Sve brže su se razvijale pojedine specifične naučne discipline (daktiloskopija i druge vrste identifikacije ljudi i predmeta, traseologija, krim.tehnička fotografija, istražna tehnika, ispitivanje dokumenata itd.) koje danas čine kriminalističku tehniku.

Po definiciji se kriminalistička tehnika javlja kao zbirni pojam i označava ukupnost prirodno-naučnih i tehničkih metoda i sredstava koja se koriste na razjašnjavanju krivičnih djela i događaja, odnosno označava granu kriminalistike koja se bavi pronalaženjem, usavršavanjem i primjenom naučno tehničkih metoda i sredstava na suzbijanju kriminaliteta i rasvjetljavanju krivičnih djela. Polazeći od činjenica da većina tragova krivičnih djela, odnosno materijalnih dokaza, u pravilu svoje finalno predstavljanje i tumačenje doživljava na sudu, to se u svijetu određene naučne discipline krim.tehnike nazivaju i forenzične nauke (forensis lat.- javan, sudski). Navedene definicije za kriminalističku tehniku široko zahvataju različite vrste i pravce aktivnosti borbe protiv kriminaliteta. Međutim, u praksi se

neke naučno tehničke discipline i aktivnosti, koje se primjenjuju u preventivne svrhe ili u borbi protiv kriminala i kojima naučnu osnovu čine znanja iz kriminalistike i različita naučno tehnička dostignuća, smatraju posebnim disciplinama. Takve su, npr., one koje se koriste za ocjenu iskaza pojedinih lica (detektor laži, analizer stresa glasa i sl.), za tehničku zaštitu objekata, identifikaciju lica itd., koje ponekad koriste i institucije koje ne spadaju u organe gonjenja.

Danas se, uglavnom, pod pojmom kriminalističke tehnike podrazumijevaju:

- poslovi koji se obavljaju na licu mjesta nekog krivičnog djela ili događaja (pronalaženje, fiksiranje i prikupljanje različitih tragova i predmeta u vezi sa krivičnim djelom, njihovo tumačenje i slanje na ekspertizu; fotografisanje i skiciranje lica mjesta; učešće u rekonstrukciji događaja ili sudskom eksperimentu i dr.);
- obrada materijala sa lica mjesta (izrada fotodokumentacija, skica i sl.);
- poslovi identifikacije lica i predmeta i obrada određenih kategorija izvršilaca krivičnih djela za daktiloskopske i druge evidencije;
- učešće u nekim operativno taktičkim radnjama (pretresi, zasjede i sl.) gdje se koriste krim.tehničke metode i sredstva;
- kriminalističko tehnička ispitivanja i vještačenja različitih vrsta tragova i predmeta prikupljenih na mjestu nekog krivičnog događaja. U manjem broju razvijenih zemalja se, pored navedenih poslova, bave proučavanjem novih metoda i sredstava ili prilagođavanja naučno tehničkih dostignuća drugih nauka radi njihove primjene u borbi protiv kriminaliteta.

Iz navedenih poslova je vidljivo da postoje dva osnovna nivoa obavljanja krim.tehničkih poslova: oni koji se vrše na licu mjesta i oni koji se obavljaju u laboratorijama. Međutim, treba imati u vidu da se tu radi o dva dijela jedne cjeline. Bez pronađenih, pravilno prikupljenih i zaštićenih tragova na licu mjesta, koje je obradio kriminalistički tehničar, nema ni krim. tehničkih ispitivanja i vještačenja, odnosno pretvaranja tragova u materijalni dokaz. I obrnuto, bez učešća krim. tehničkih stručnjaka iz laboratorija u edukaciji osnovnog krim.tehničkog kadra za pronalaženje i prikupljanje tragova uz primjenu odgovarajućih metoda i sredstava, također će biti negativni rezultati u obzbjedenju materijalnih dokaza.

Kakva je danas situacija u pogledu obavljanja krim. tehničkih poslova i zadataka na licu mjesta? U posljednjih desetak godina je veoma brz razvoj nauke i tehnike i postavlja se pitanje kako se to odražava u radu tehničara pri vršenju uvidaja. Za davanje približnog odgovora na navedena

pitanja potrebno je poći od krim.tehničkih poslova na licu mjesta, koji su prethodno navedeni.

U vezi sa pronalaženjem i prikupljanjem tragova na licu mjesta se može iznijeti opća konstatacija da se na tom planu nije puno odmaklo od stanja koje je bilo prije dvadesetak godina. Naime, za obavljanje te vrste poslova potrebno je raspolagati sa mobilnom opremom, koja može funkcionisati u terenskim uslovima. Notorna je činjenica da su profesionalni kriminalci ili obični građani, koji se pojavljuju kao izvršioci krivičnih djela, sve bolje obavješteni o značaju tragova krivičnih djela i da često uklanjaju vidljive makrotragove, zbog čega se traganje od strane kriminalista sve više pomjera u sferu mikrotragova. Kako te tragove pronaći na licu mjesta opremom kojom sada raspoložu kriminalistički tehničari? Da bi se primijetili mikrotragovi potrebno je raspolagati nekom vrstom optičkog uređaja koji ima veće povećanje. Nažalost, ako uređaj obezbjeđuje veće povećanje, tada zahtijeva i rad u laboratorijskim uslovima. Zbog toga se nije dalje odmaklo od upotrebe ljepljivih traka za prikupljanje mikrotragova ili posebno preuđenih usisivača za prašinu, uz vođenje računa o problemima koje donosi ova tehnika.

Za pronalaženje i izazivanje latentnih tragova otisaka papilarnih linija se i dalje najčešće koriste standardne tehnike i sredstva (daktiloskopski prašci, jodne pare i sl.). Istina, sve se više koriste cijanakrilatne pare u kombinaciji sa fluorescirajućim materijama i uz vizualizaciju pomoću laserskih zraka iz prenosnih laserskih uređaja. Pregled prostora pomoću laserskog svjetla ili uređaja koji omogućuju izbor svjetla različitog spektralnog sastava, može dati više podataka u određenim slučajevima nego što je to pri običnom vizuelnom pregledu.

Za pronalaženje i prikupljanje tragova krvi i ljudskih izlučevina se i dalje koriste stare metode i pribor pri čemu se ponekad koriste indikatorski test papiri za utvrđivanje da li neka mrlja i sl. može poticati od krvi. Proizvođači krim. tehničke opreme nude nesesere i pribor uglavnom za primjenu takvih klasičnih metoda. Sve više je forenzičnih laboratorija koje vrše tipizaciju krvi na osnovu određivanja DNK. Za prikupljanje materijala za takva ispitivanja se koriste postupci koji se u nekim elementima razlikuju od sada primjenjivanih metoda i zbog toga će u budućnosti kod nas trebati izvršiti i doobrazovanje krim. tehničara. Ono na čemu se sada insistira u svijetu, u vezi sa ovom vrstom tragova, je mogućnost zaraze ljudi koji dolaze u kontakt sa njima (kriminalistički tehničari, operativni radnici, policajci, istražne sudije, eksperti i dr.) sa virusom AIDS-a, hepatitisa-B ili sličnih bolesti. U tom smislu su u nekim zemljama na snazi obavezna uputstva za rad navedenih kategorija radnika kod delikata gdje su prisutni takvi tragovi (od krvnih i seksualnih delikata pa do saobraćajnih nezgoda). Kod nas je za pronalaženje i prikupljanje takve vrste tragova ugla-

vnom zadužen kriminalistički tehničar koji ne samo da ne raspolaže ličnom zaštitnom opremom, već ni prostorom gdje može vlažne (krvave) predmete osušiti prije slanja na ekspertizu, bez ugrožavanja sebe i ostalih radnika ili kontaminacije predmeta.

Fotografisanje lica mjesta je, u pravilu, nezaobilazna krim.tehnička radnja prilikom vršenja uvidaja ili obavljanja nekih drugih operativno taktičkih radnji. Izbor fotoaparata i pribora je veći nego ikada, što često dovodi kriminalističke tehničare u dilemu (ili iskušenje) u izboru između jeftinijih aparata, koji automatski izabiru elemente snimanja, i profesionalnih sa promjenljivim objektivima, produžnim prstenovima i sl. Veći broj njih se opredjeljuje za prvi tip aparata (jednostavnije rukovanje, cijena i sl.), oduštajući na taj način od snimanja finih detalja tragova ili postizanja korektnih fotografija pod nepovoljnim svjetlosnim uslovima.

Na licu mjesta se sve više koriste video kamere za dobijanje video i tonskih zapisa o stanju na licu mjesta. Na tržištu ima relativno jeftinih video kamera sa zadovoljavajućim optičkim osobinama koje omogućavaju snimanje i pod nepovoljnijim svjetlosnim uslovima te dobijanje makrosnimaka korišćenjem zum-objektiva velikog raspona povećanja. Sistematsko i pažljivo snimanje lica mjesta omogućava analizu pojedinih detalja, važnih za razjašnjavanje događaja koji, možda, pri prvom pregledu nisu bili toliko interesantni. Kombinacija kompjuterske obrade videosnimaka i dobijanje fotografija određenih snimaka pomoću video printera, postaje izvanredno sredstvo za dokumentovanje stanja na licu mjesta, vodeći računa, naravno, da se čitav postupak obavlja kao zakonska (ZKP) procesna radnja. Na planu fotografskog dokumentovanja stanja na licu mjesta se ne može zaobići upotreba POLAROID tehnike sa njezinim prednostima (brzo dobijanje fotografija što omogućava provjeru da li je neki trag ili detalj zadokumentovan) i manama (veličina snimaka, kvalitet i osjetljivost materijala itd.). Na tržištu se sve više nalaze digitalne fotokamere koje, umjesto negativa, sliku memorišu na disketi sa koje se pomoću videoprintera mogu dobiti odgovarajuće kvalitetne fotografije. Za očekivati je da će u skoroj budućnosti korišćenje ove tehnike biti preovlađujuće za fotodokumentovanja kod većine uvidaja, a da će se fotografisanje u specifičnim situacijama prepuštati svojevršnim specijalistima.

Uvođenje automatskih laboratorija za razvijanje negativa i izradu pozitiva, te primjena kolor fotografije je sve prisutnije u praksi. To pojeftinjuje izradu, postiže se ujednačeniji kvalitet i ne zahtijeva dužu obuku operatera. Često se u praksi koriste i privatne fotolaboratorije za obavljanje ovog posla. Ovakav način rada oslobada kriminalističkog tehničara ili policijskog fotografa rada u laboratoriji. Međutim, to nameće i određena ograničenja u radu, kao što je izbor odgovarajućeg formata slike, ne mogu se dobiti detalji sa pojedinih snimaka, nemogućnost korekcije (popravke)

osvjetljenja nekog snimka itd. Da bi se to moglo uraditi i dobiti kvalitetne fotografije detalja, potrebno je raspolagati drugom vrstom laboratorijske opreme i fotoaparata. Takvo nešto ipak zahtijeva i dodatna materijalna sredstva što sebi ne može priuštiti neki manji organ unutrašnjih poslova, već je realno da se za takve poslove angažuje neki veći (bogatiji) organ, kao što je sada, npr., kantonalni MUP.

Lice mjesta se najčešće i dalje razmjera ručno uz upotrebu klasičnih mjernih sredstava (mjerne trake i sl.), a skicu pravi kriminalistički tehničar. U slučajevima kada je prostor lica mjesta velik, koriste se stereofotogrametrijske kamere (npr. Wild-ove), a na osnovu dobijenih parova snimaka, pomoću autografa, se dobijaju precizne skice u odgovarajućoj razmjeri. Skupoća uređaja i fotomaterijala te neke poteškoće u vezi sa radom na terenu (problemi sa transportom i rukovanjem, potreba za obučanim ekipama itd.) su uslovile njihovu manju upotrebu. 90-ih godina su se na tržištu pojavili tehnički sistemi za izradu skica koji se sastoje od posebnog fotoaparata formata 24x36 mm ili 6x6 cm, kompjutera sa odgovarajućim softverom, čitačem snimaka i printer-ploterom. Rukovanje sa fotoaparatom na licu mjesta je uobičajeno, potrebno je snimati više pozicija i kotirati samo neke dimenzije. Skice odgovarajućih razmjera velike preciznosti se dobiju kompjuterskom obradom snimaka, sa mogućnostima izrade skica pojedinih detalja. Još uvijek visoke cijene uslovljavaju da ta tehnika nije u široj upotrebi (obično se sada nabavlja jedan kompjuter sa čitačem i printer-ploterom te nekoliko fotoaparata čime se omogućava bolja iskorišćenost uređaja), ali je za očekivati da će se ta tehnika skiciranja sve više koristiti, naročito za saobraćajne nezgode. Za rad sa ovim uređajima je potrebna kraća obuka (uz prethodno poznavanje rada sa kompjuterom), dok se za rad na licu mjesta ne traži više znanja nego što ga tehničar ima za fotografisanje.

U specifičnim slučajevima koriste se na licu mjesta određene vrste detektora (za eksplozive, zapaljive i eksplozivne tečnosti i gasove, nekih droga, metaldetektori i dr.) što pomaže u pronalaženju i identifikaciji određenih vrsta materija. Međutim, takva specifična oprema je rijetko na raspolaganju kriminalističkim tehničarima pri obradi lica mjesta većine događaja pa je potrebno angažovanje stručnjaka i opreme iz drugih organa u slučajevima kada se ukaže potreba za njihovom primjenom.

Između tehnike koja se koristi za rad na licu mjesta krivičnog djela ili događaja i tehničkih metoda i opreme koja se koristi u kriminalističko tehničkim (forenzičnim) laboratorijama je ogromna razlika. Moderne laboratorije se posljednjih desetak godina sve više opremaju izvanrednim analitičkim instrumentarijem koji omogućava ispitivanje i detekciju materija u mikrogramskim količinama, omogućavaju pregled pod izvanredno velikim povećanjem (preko 100.000x) i sl. Danas se moderna forenzična la-

laboratorija ne može zamisliti bez: FTIR (Fourier transform infrared) spektrometra, snabdjevenog sa IR (infra crveno) mikroskopa, (koji omogućava dobijanje IR spektra sa veoma male površine uzorka koja se vidi po tim mikroskopom) te bankom spektara desetak hiljada spojeva; FTNMR (Fourier transform nuklearna magnetna rezonanca); GC-MC (gasni hromatograf-maseni spektrometar) koji detektuje mikrogramske količine različitih spojeva (droge, eksplozivi, lakovi, plastične mase itd.) sa velikom preciznošću i raspolažu sa bankom podataka od preko 150.000 spojeva što omogućava detekciju ne samo osnovnih komponenti već i njihovih primjesa (onečišćenja); SEM (skenirajući elektronski mikroskop) sa dodatnim rentgenskim uređajima za elementarnu hemijsku analizu (ED, X-ray fluorescentna analiza i sl.) koji omogućava pregled pod jako velikim povećanjem različitih tragova (vlakna, lak, staklo, barutne čestice i dr.) te određivanje elementarnog hemijskog sastava dijela uzorka koji je vidljiv pod mikroskopom; AAS (atomska apsorpcioni spektrometar) za analizu metala, tragova pucanja itd; spektrograf za elementarnu hemijsku analizu; ICP-AES, HPLC, mikrospektrometri sa radnim talasnim područjem od kratkog UV do bliskog IR svjetlosnog područja itd. Kao sastavni dio takvih laboratorija čine uređaji i pribor za određivanje DNK u tragovima krvi, ljudskim izlučevinama, ljudskim dlakama i sl. nekom od sada primjenjivanih tehnika (koriste se tri osnovne tehnike). Laboratorije za ispitivanje dokumenata koriste VSC (videospectral comparator), ESDA uređaj, lasersko zračenje ili monohromatsko svjetlo iz POLYLIGHT uređaja. Laboratorije za tragove požara i eksploziva, pored naprijed navedenih uređaja koriste uređaje za ispitivanje različitih termičkih osobina materijala (TGA, DTA i sl.) itd.

Ovako snažan razvoj analitičkog instrumentarija je stvorio neslućene mogućnosti kriminalističke identifikacije materijala prikupljenih na licu mjesta nekog krivičnog djela ili događaja. Mogućnosti detekcije osnovnih komponentni smješa, koje obično dolaze na ispitivanje, njihovih primjesa, nuz-produkata sinteze i sl. daju šansu za precizno izjašnjavanje stručnjaka o mogućoj istovjetnosti dva ili više ispitivanih uzoraka (npr. sintetske droge, vlakna i sl.), odnosno o neponovljivosti takvog uzorka u sredini gdje je pronađen i uslovima pod kojima je pronađen. Pored toga, time se otvara mogućnost da se na osnovu rezultata ispitivanja (npr. stakla, laka, vlakna i sl.) daju preciznije upute organima gonjenja o traganju za određenom vrstom automobila, tkanine, eksploziva itd. Međutim, ovakav tehnički napredak je pred stručnjake forenzičare postavio više ozbiljnih zadataka koji se moraju razriješiti. Nekada se radilo sa manjim brojem različitih uzoraka (npr. boja, lakova, vlakana, otrova itd.) i sa manje preciznim instrumentima, a stručnjaci su se izjašnjavali sa većom sigurnošću o istovjetnosti ispitivanih tragova sa nespornim uzorcima jer se analizirala

osnovna komponenta. Sada, npr., kada se pogleda sporno i nesporno vlakno pod skenirajućim mikroskopom, zapaziće se ne samo osnovna struktura vlakna već i onečišćenja i oštećenja nastala upotrebom, pranjem i sl, sa velikom mogućnošću da se dva vlakna sa istog komada odjeće razlikuju u nekim finim detaljima, pogotovu ako je proteklo izvjesno vrijeme između vremena pronalaženja vlakna i izuzimanja odjeće. Zbog velike preciznosti instrumenata i detekcije onečišćenja se nameće potreba da se sa uzorkom ispitivanja postupa na precizno određeni način (od momenta pronalaženja i prikupljanja do završetka ispitivanja) koji će obezbijediti da neće doći do promjene, kontaminacije ili uništenja traga, posvećujući na isti način pažnju i uporednim (nespornim) uzorcima. Drugim riječima rečeno, to znači treba biti osposobljen kadar koji disciplinovano provodi postupak, odnosno davanje preciznih uputa od strane stručnjaka o pojedinim postupcima ili njihovo neposredno učešće u radu ekipe na licu mjesta.

Drugi važan zadatak je pravljenje zbirke pojedinih vrsta uzoraka (automobilski lakovi, stakla, droge, eksplozivi, vlakna, oružje, municija i dr.), izrada metodologije ispitivanja tih uzoraka radi pravljenja banke podataka. To su izvanredno složeni zadaci koji zahtijevaju odgovarajući kadar, sredstva, instrumentarij i vrijeme. Slobodna trgovina i razmjena roba, velika pokretljivost ljudi itd. su učinile da se nijedna država ne može više osloniti samo na uzorke materijala proizvednih u toj državi. Zbog toga su pokrenute inicijative za udruživanjem laboratorija više zemalja (npr. zapadnoevropskih, država SAD i sl.) oko izrade zbirke pojedinih uzoraka, kao što su vlakna, automobilski lakovi i sl. te međusobne razmjene podataka. U tom cilju su utvrđene (dogovorene) standardne metode prema kojima treba izvršiti ispitivanja pojedinih vrsta materija kako bi se mogli dobiti odgovarajući podaci iz datoreka u koje su pohranjeni ti podaci. Tako su, npr., formirane evropske grupe za vlakna (EFG) i automobilske lakove (EPG). Na sastanku prve grupe 1995.g. su učestvovali predstavnici 33 laboratorije iz 19 evropskih država, a u radu druge grupe iste godine predstavnici iz 15 zemalja. Jedan od zaključaka grupe EPG je da se formira banka podataka lakova, koristeći postojeću banku podataka BKA (Bundeskriminalamt). Stručnaci BKA su, npr., propisali postupak za ispitivanje automobilskih lakova za zbirku, koji obuhvata pripremu tankog preparata, primjenu mikroskopske FTIR spektrometrije, mikrospektrometrije, mikrofluorescentne analize i mikroskopskog ispitivanja u ultravioletnoj (UV) i vidljivoj svjetlosti. Pri ispitivanju tragova laka, pored navedenih metoda, još se koriste SEM-ED analiza, pirolizna gasna hromatografijama spektrometrija. Slične metode ispitivanja koristi laboratorija FBI, koji navode da oni još primjenjuju dopunski X-ray difrakcionu analizu (XRD) i X-ray fluorescentnu analizu (XRF).

Uvezanost kompjuterske mreže institucija koje se bave forenzičnim ispitivanjima omogućava olakšano dobijanje podataka iz takvih zbirki. Takvu tendenciju prate i proizvođači opreme, kao što je to slučaj sa firmom FORENSIC TECHNOLOGY koja je napravila IBIS sistem (Integrated Ballistics Identification System) koji se sastoji od mikroskopa, snažnog kompjutera i odgovarajućeg softvera što omogućava automatizovani pregled tragova na zrnima i čahurama i njihovo automatsko pohranjivanje u memoriju. Pri poredenju sa nespornim zrnima ili čahurama se iz memorije izvlače snimci, odnosno podaci od pohranjenih uzoraka (npr. onih sa lica mjesta) koji se po svojim obilježjima podudaraju sa ispitivanim uzorkom. Na taj način su eksperti oslobođeni ranijih obaveza o kodiranju pojedinih obilježja i njihovom pojedinačnom unošenju u kompjuter. Pored toga, napravljen je i mobilni uređaj za pregled čahura vatrenog oružja nadenih na licu mjesta te pretraživanje i poredenje dobijenih podataka sa onim pohranjenim u kompjuterskoj memoriji centralnog uređaja, korišćenjem posebnih veza. S druge strane, raspolaganje sa odgovarajućim zbirka materija i materijala omogućava stručnjaku uporedna ispitivanja i provjeru određenih parametara (npr. kod droga). Zbog toga takve zbirke moraju biti reprezentivne i sadržavati ne samo finalne proizvode (npr. vlakna) već i sirovine korišćene za njihovu proizvodnju.

Korišćenje podataka iz ovakvih zbirki će omogućiti ekspertima da svoje vrjednovanje nalaza, koje se sada pretežno naslanja na sopstveno iskustvo, pomjere prema objektiviziranju nalaza bez prisutnih dilema. Ovakav način ispitivanja različitih vrsta tragova i materijala krivičnih djela i vrjednovanje rezultata ispitivanja nameće sve više upotrebu utvrđenih standardnih metoda za određene vrste ispitivanja, odnosno, ukoliko se želi vrjednovati rezultat nekog ispitivanja na odgovarajućem nivou, tada se mora upotrijebiti i odgovarajuća metoda i tačno određena odgovarajuća tehnička sredstva. Pored toga, u svijetu je uvedena praksa naučne verifikacije (akreditacije) pojedinih laboratorija za određene vrste ispitivanja i o tome certifikatu daju, uglavnom, odgovarajuće asocijacije forenzičnih laboratorija. Primjer takvog propisivanja postupaka i uslova za rad su oni koje je dao UNDCP (UNITED NATIONS DRUG CONTROL PROGRAM) za ispitivanje droga. Tačno je preporučeno koje metode i koji analitički instrumentariji se trebaju koristiti za ispitivanje određenih droga (npr. amfetamini, heroin i sl.) i koje tehničke i druge uslove treba ispunjavati laboratorija u kojoj se vrše takva ispitivanja. Postavljaju se veoma oštri uslovi u pogledu potrebnog prostora i njegovog rasporeda, načina prijema, čuvanja i obrade predmeta, kontrole rada (npr. povremeno testiranje sa test uzorcima i sl.), atestiranja instrumenata itd. Oni organizuju i stručno usavršavanje hemičara na kursovima različitog nivoa i o tome izdaju odgovarajuće certifikate o osposobljenosti stručnjaka da obavljaju

pojedine vrste ispitivanja droga. Ili drugi primjer. Američko udruženje direktora kriminalističkih laboratorija (American Society of Crime Laboratory Directors) je donijelo akreditacioni program koji pokriva sve forenzične oblasti (izuzev sudske medicine), kao što su oblast mehaničkih tragova, kontrolisane supstance, toksikologija, serologija, ispitivanje dokumenata, balistika i tragovi. Program sadrži standarde (metode, sredstva) koji omogućavaju da ih laboratorije primijene ili preispitaju svoje dosadašnje metode. Predviđeno je da se svakih pet godina izvrši reakreditacija tog programa.

Na kraju, iz naprijed izloženog je vidljivo da je izneseno djelomično općenito stanje u obavljanju poslova kriminalističke tehnike, bez upuštanja u ocjenu o trenutnom stanju na području Bosne i Hercegovine, odnosno Federacije BiH, jer se za takvo nešto ne raspolaže adekvatnim podacima. Međutim, ukoliko se želi da na ovim našim prostorima zaživi način rada i primjena sredstava, o kojima je bilo prethodno govoreno, povezivanja sa zemljama koje imaju razvijene ovakve vrste ispitivanja, potrebno je što prije početi pripremati i stručno osposobljavati kadrove za sve oblasti kriminističko tehničkih istraživanja, te prihvatiti i sprovesti utvrđene svjetske standarde. To će, prema ličnoj procjeni, biti daleko teži zadatak nego što je opremanje laboratorija i službi sa određenom vrstom opreme. Ukoliko ovaj članak bude pobudio zanimanje odgovornih lica za rad kriminalističke tehnike (ne samo u policiji već i u pravosuđu itd.) da počnu preduzimati korake na njenoj modernizaciji, bit će postignut i željeni cilj.